

ELS RISCOS NATURALS COM A ORDENADORS DEL TERRITORI: EL CAS DELS INCENDIS FORESTALS. EL SÒL NO URBANITZABLE COM A PRINCIPAL IMPLICAT

Marta Serra

Font: Eduard Plana Bach

AUTORA

Marta Serra

Graduada en Geografia per la Universitat de Barcelona i Màster en Plans i Polítiques per a les Ciutats, l'Àmbient i el Paisatge per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Actualment becària en el Centre Tecnològic Forestal de Catalunya, treballa amb temes relacionats amb els riscos naturals, especialment els incendis forestals, i la seva presència en l'ordenació territorial de Catalunya. En aquesta institució ha desenvolupat el seu Treball Final de Màster anomenat "La integració del risc d'incendis forestals en el planejament territorial i urbanístic de Catalunya. Anàlisi de la situació i propostes de millora".

També ha treballat amb temes relacionats amb la mobilitat o l'abandonament d'usos del sòl i d'infraestructures i la seva possible recuperació.

Té gran interès pel planejament i la legislació com a eines indispensables per a dur a terme i fer real una gestió sostenible del territori.

Ha col·laborat en projectes europeus, sempre en la línia del tractament dels riscos naturals, i disposa d'alguns articles publicats.

CONTINGUT

Els incendis forestals (IF) són un fenomen natural que afecta gairebé la totalitat del territori català. Tot i que es desenvolupen en uns mesos concrets de l'any, aquest escenari temporal es presenta cada vegada més difús.

Actualment aquest risc es desenvolupa en dos contextos canviants. Per una banda, el paradigma de canvi climàtic produeix unes variacions sinòptiques que deriven en l'eixamplament de la temporada de risc d'incendi més enllà dels mesos d'estiu i la incorporació del risc en zones no habituals. D'altra banda, la malla territorial i urbanística de Catalunya respon a una herència urbanitzadora poc ordenada acompanyat d'un progressiu abandonament de les activitats agràries i ramaderes. D'aquesta barreja en sorgeix la difusió del bosc i l'urbà ("camp i ciutat"), el que provoca que aquella població situada en interfase urbano-forestal sigui més vulnerable al risc.

Paral·lela a aquesta diagnosi territorial, els incendis forestals, al igual que altres riscos naturals (allaus, inundacions, etc.), són ordenadors del territori en la mesura que la planificació territorial i urbanística ha de comprendre la incompatibilitat o bé l'aplicació de mesures correctores del desenvolupament urbà en zones d'alt risc. En aquest sentit, el cas de les inundacions, allaus i esllavissades és molt evident.

Donat que els incendis no tenen ni una delimitació territorial ni temporal tant definida -ja que poden desenvolupar-se en territoris que acumulen suficient combustible i el seu origen ve molt determinat per la causalitat humana- aquest fenomen requereix d'un tractament específic a l'hora d'analitzar la seva inclusió en el planejament.

El caràcter transversal que comporta l'abordatge dels incendis forestals posa en evidència la necessitat d'afrontar el fenomen des de diverses perspectives i polítiques incloent la planificació territorial i urbanística.

Tenint en compte que aquest risc s'ha manifestat de manera més severa en les últimes dècades degut a aquest creixement del bosc, que ha portat a impactar més violentament amb els assentaments urbano-forestals, la integració del risc d'IF en el planejament demanda noves necessitats respecte al passat.

D'altra banda, mentre no es superen totes les barreres que impedeixen una gestió forestal preventiva de totes les masses forestals, la identificació dels llocs en els quals el control dels combustibles pot ajudar a reduir l'extensió dels incendis per tal que arribin a ser Grans Incendis Forestals (GIF), hauria de ser una via més factible per millorar les condicions de resiliència del territori front dels GIF.

La regió catalana compta amb informació i eines de l'anàlisi del risc que poden permetre adaptar l'escenari territorial a aquest fenomen natural, per tal de fer-ne el territori menys vulnerable.

El tractament del risc d'incendi forestal en el planejament territorial i urbanístic s'ha fet fins ara dins el sistema d'espais oberts, és a dir, en el Sòl No Urbanitzable (SNU), entenent que en aquesta classificació del sòl és on es troben les masses forestals.

D'aquesta manera l'abordatge del fenomen natural s'associa als recursos ambientals i es desvincula dels assentaments construïts en SNU i també del sòl urbà (el que seria el Sistema d'assentaments segons el planejament territorial).

Aquesta manca de transversalitat fa que els incendis forestals segueixin essent un problema per a la societat actual, que cada vegada pot prendre més protagonisme si es té en compte l'escenari futur de canvi climàtic.

D'altra banda les activitats que acull el SNU (agricultura, ramaderia, silvicultura, etc.) són potencials eines de prevenció que cal promoure i preservar.

Tenint en compte que el 94% del sòl català és classificat com a SNU i que el 52% del territori està catalogat amb risc alt i molt alt d'incendi forestal, cal tenir present la important vinculació entre aquests dos termes.

Així doncs, la nova Llei Territorial de Catalunya pot ser una bona oportunitat per fer un canvi de paradigma i decidir si volem adaptar-nos al fenomen natural o lluitar contra ell.

Alguns dels dubtes que planteja aquest escenari actual són:

- Com podem integrar la informació d'anàlisi del risc d'incendi forestal en l'ordenació del territori?
- Els incendis forestals, combatre'ls o conviure-hi?
- És possible què els diferents usos del sòl que conviuen dins el Sistema d'Espais Oberts puguin adaptar-se al règim d'incendis del territori català sense que aquest hagi de suposar una "catàstrofe"?
- Disposem de les eines suficients per integrar tots els elements territorials (antròpics i naturals) en un escenari comú i interrelacionat?
- Què succeeix quan s'ordena el territori i no es tenen en compte els riscos naturals? Quins són els costos i les conseqüències?

- La normativització i regulació de les inundacions pot ser un cas d'exemple per als incendis forestals?
- L'augment de les activitats que es desenvolupen en les zones forestals agrava el risc d'IF?
- Quins conflictes sorgeixen quan s'intenta gestionar un fenomen natural des del planejament territorial i urbanístic? Parlem de dues escales diferents: escala administrativa i escala física (de paisatge).
- Per què les diverses tipologies de protecció (especial, territorial i preventiva) del SNU centren el punt d'atenció en els valors naturals, culturals i paisatgístics (entre d'altres) i resten importància a que els riscos naturals també són motiu de protecció del sòl vers alguns usos? És per falta d'informació disponible o comunicació?
- En matèria de prevenció dels IF, a qui protegem, a les cases del bosc o el bosc de les cases?
- El SNU, afectat per polítiques sectorials, territorials i urbanístiques, hi ha suficient coordinació entre aquestes polítiques?
- Què podem fer, front un medi natural que cada vegada acumula més vegetació, i per tant més combustible i més risc, que veu disminuir les activitats del sector primari i que experimenta més pressió antròpica relacionada amb el lleure i oci?

No totes les preguntes plantejades tenen una resposta concreta.

La idea principal és debatre **com** podem afrontar el risc d'incendi forestal al nostre país, **quines** eines disponibles tenim actualment per integrar el risc d'incendi en l'ordenació del territori, **quins** actors s'hi veuen implicats i fins a quin punt els incendis forestals són un problema per la nostra societat.

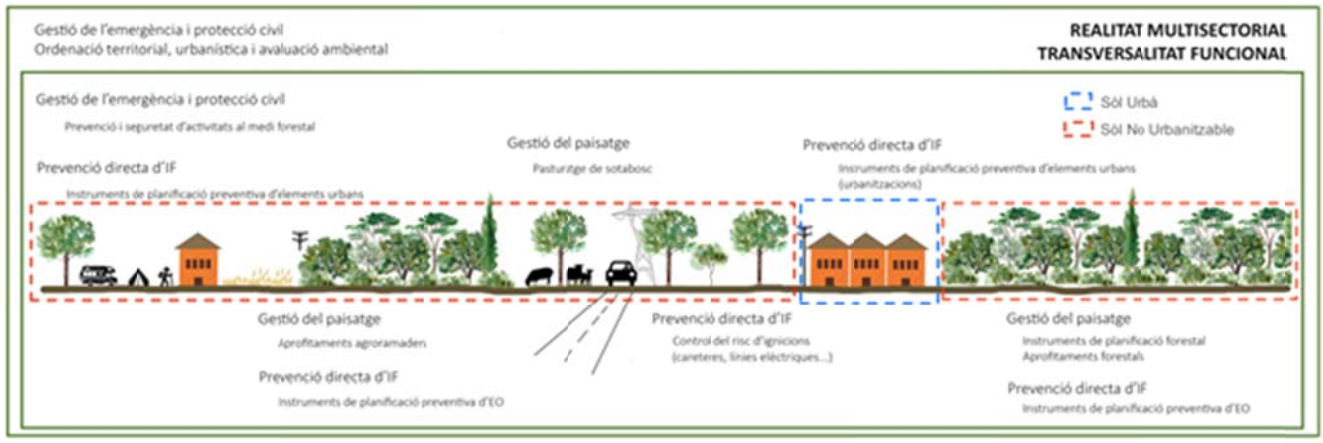
Altres dades i suports gràfics...

La Figura 1 mostra de manera simple un possible escenari territorial on hi conviuen diverses infraestructures, activitats i realitats amb la que es pot topar un incendi forestal.

En aquest escenari s'ha simplificat la classificació del sòl, evidenciant-ne només el SNU i el Sòl Urbà (independentment de si és consolidat, no consolidat, delimitat o no delimitat). Amb aquesta delimitació es vol resaltar que la major part del territori que l'incendi pot cremar és SNU, que a més a més, és aquell sòl on hi conviuen més realitats (infraestructures elèctriques, xarxa viària, ramaderia i agricultura, masies, càmpings, zona forestal, etc.).

Finalment, el títols i subtítols en gris dins la figura mostren aquelles eines de gestió forestal existents per a cada zona. S'ha de tenir en compte, que només aquestes eines impliquen un elevat nombre d'actors tant públics com privats involucrats en aquest escenari. I si hi sumem els altres actors territorials (no en matèria forestal) que estan implicats en aquesta realitat? Què succeeix?

Figura 1. Exemple d'escenari territorial de Catalunya.

Font: Elaboració pròpia